

Sygn. akt IV CSK 42/18

POSTANOWIENIE

Dnia 10 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. G.
przy uczestnictwie E. Spółki Akcyjnej z siedzibą w G., K. M. i I. M.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 10 kwietnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika postępowania E. Spółki Akcyjnej z siedzibą w G.
od postanowienia Sądu Okręgowego w O.
z dnia 20 września 2017 r., sygn. akt IX Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 31 stycznia 2017 r. ustanowił na rzecz przedsiębiorcy E. Spółka Akcyjna w G. Oddział w O. na nieruchomości położonej w N., gmina S., składającej się z działek o nr 105/26, 105/27 i 105/37, dla której prowadzona jest przez Sąd Rejonowy w S. księga wieczysta nr (...), stanowiącej własność P. G., służebność przesyłu polegającą na znoszeniu przez właściciela nieruchomości istnienia posadowionych tam urządzeń i instalacji

elektroenergetycznych oraz polegającą na prawie korzystania z nieruchomości przez uprawnionego przedsiębiorcę w granicach wskazanych na mapie przez biegłego geodetę A. L. (k. 557 akt), w zakresie niezbędnym do dokonywania konserwacji remontów, modernizacji istniejących na nieruchomości urządzeń i instalacji wraz z prawem wejścia i wjazdu na teren nieruchomości celem dostępu do tych urządzeń i instalacji (pkt I); ustanowił na rzecz przedsiębiorcy E. Spółka Akcyjna w G. Oddział w O. na nieruchomości położonej w N., gmina S., składającej się z działek 105/39, 105/40, dla której prowadzona jest przez Sąd Rejonowy w S. księga wieczysta nr (...), stanowiącej na zasadzie wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej własność uczestników postępowania K. M. i I. M., służebność przesyłu, polegającą na znoszeniu przez współwłaścicieli nieruchomości istnienia posadowionych tam urządzeń i instalacji elektroenergetycznych oraz polegającą na prawie korzystania z nieruchomości przez uprawnionego w granicach wskazanych na mapie przez biegłego geodetę A. L. (k. 558 akt), w zakresie niezbędnym do dokonywania konserwacji remontów, modernizacji istniejących na nieruchomości urządzeń i instalacji wraz z prawem wejścia i wjazdu na teren nieruchomości celem dostępu do tych urządzeń i instalacji (pkt II); zasądził od uczestnika postępowania E. Spółka Akcyjna w G. Oddział w O. na rzecz wnioskodawcy P. G. kwotę 91.891 zł tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności opisanej w pkt I postanowienia - płatną w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się orzeczenia (pkt III); zasądził od uczestnika postępowania E. Spółka Akcyjna w G. Oddział w O. na rzecz uczestników postępowania K. M. i I. M. kwotę 19.799 zł tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności opisanej w pkt II postanowienia - płatną w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się orzeczenia (pkt IV) oraz orzekł o kosztach postępowania (pkt V i pkt VI).

Sąd Okręgowy w O. postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną uchylił pkt VI postanowienia Sądu Rejonowego (pkt I), zmienił zaskarżone postanowienie w pkt V w ten sposób, że zasądził od uczestniczki postępowania E. S.A. w G. na rzecz wnioskodawcy kwotę 6.941,77 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (pkt II), oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt III) oraz orzekł o kosztach postępowania za drugą instancję (pkt IV i pkt V).

W sprawie ustalono, że wnioskodawca P. G. jest właścicielem nieruchomości gruntowej, obejmującej działki oznaczone numerami: 105/26 (o powierzchni 0,2429 ha), 105/27 (o powierzchni 0,2430 ha), 105/37 (o powierzchni 0,3023 ha), położonej w N. gmina S., dla której Sąd Rejonowy w S. prowadzi księgę wieczystą nr (...). Uczestnicy postępowania K. M. i I. M. są - na zasadzie wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej - właścicielami nieruchomości gruntowej obejmującej działki: 105/39 (o powierzchni 0,1169 ha), 105/40 (o powierzchni 0,1198 ha), położonej w N. gmina S., dla której Sąd Rejonowy w S. prowadzi księgę wieczystą nr (...). Według ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, działki nr 105/26, 105/27 i 105/37 przeznaczone są częściowo pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną i usługową, a częściowo objęte strefą elektroenergetyki o symbolu 30E. Działka nr 105/39 przeznaczona jest na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zaś działka nr 105/40 na cele elektroenergetyki. Ponadto ustalono, że przez nieruchomość wnioskodawcy (działki nr 105/26, 105/27, 105/37) przebiega linia napowietrzna SN 15kV relacji „S.- S.” oraz linia napowietrzna SN 15kV relacji „S.-K.”, zaś przez działki 105/27 i 105/37 przebiega linia napowietrzna SN 15kV relacji „S.-L.”. Przez nieruchomość uczestników K. M. i I. M. (działki 105/39 i 105/40) przebiegają 3 linie napowietrzne: relacji „G.-S. 2”, relacji „S.-W. 1” i relacji „S. – W.”. Przez nieruchomości objęte wnioskami przebiega linia kablowa, a dodatkowo przez nieruchomość uczestników postępowania linia kablowa wraz ze złączem kablowym. Łącznie przez nieruchomości wnioskodawcy i uczestników postępowania przebiega 326 m linii napowietrznej SN 15kV oraz 55 m linii napowietrznej nn 0,4 kV, w tym przez nieruchomość wnioskodawcy linia SN o długości 296 m, a przez nieruchomość uczestników postępowania linia SN o długości 30 m oraz nn o długości 55 m. Właścicielem tych urządzeń energetycznych, które na nieruchomościach zostały posadowione w różnych okresach XX wieku, jest uczestnik postępowania E. S.A. w G. Oddział w O.

Uwzględniając długość linii napowietrznych SN i nn przebiegających nad nieruchomościami wnioskodawcy i uczestników postępowania, rozmieszczenie urządzeń energetycznych, powierzchnię ograniczoną przewodami wraz ze strefą ochronną od skrajnych przewodów napowietrznej linii, powierzchnia nieruchomości

wnioskodawcy o ograniczonym użytkowaniu obejmuje 2.786,8 m², a nieruchomości uczestników postępowania - 542 m².

Mając powyższe na uwadze Sądy obu instancji uznały, że zachodzi potrzeba ustanowienia na nieruchomościach wnioskodawcy i uczestników postępowania, służebności przesyłu za wynagrodzeniem. Ustalono, że wysokość wynagrodzenia z tytułu ustanowienia służebności przesyłu na nieruchomości gruntowych wnioskodawcy i uczestników postępowania, liczonego jako iloczyn wartości rynkowej 1 m nieruchomości, powierzchni pasa służebności (o ograniczonym sposobie korzystania) oraz współczynnika służebności przesyłu, z uwzględnieniem dodatkowych elementów mających wpływ na wartość wycenianych praw, wynosi odpowiednio 91.891 zł i 19.799 zł.

Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd pierwszej instancji właściwie określił przebieg służebności przesyłu ustanowionej na nieruchomościach objętych wnioskiem, a także poprawnie wyliczył odpowiednią kwotę wynagrodzenia należną wnioskodawcy i uczestnikom K. M. i I. M. Uzasadniając oddalenie apelacji, Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko Sądu Rejonowego dotyczące uwzględnienia przy ustaleniu wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu zapisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, przy określeniu szerokości pasa służebności przesyłu. Sąd Okręgowy podkreślił, że z uwagi na to, iż miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest aktem prawa miejscowego, mającym moc powszechnie obowiązującą na obszarze terenu, którego dotyczy, nie można - przy ustalaniu zakresu służebności przesyłu - pomijać jego zapisów.

W skardze kasacyjnej, opartej na podstawie określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., uczestniczka E. S.A. zarzuciła naruszenie art. 305² k.c. poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, że odpowiednie wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu powinno uwzględniać przeznaczenie przylegających do strefy 30E nieruchomości w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, podczas gdy ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w tym przedmiocie nie mają wpływu na ustanowienie służebności przesyłu i wynagrodzenia z tym związanego, w szczególności ograniczenia w korzystaniu z powierzchni nieruchomości przeznaczonej pod zabudowę elektroenergetyczną nie mogą być rekompensowane przez przedsiębiorcę przesyłowego.

Powołując się na tak ujętą podstawę kasacyjną, wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną uczestnicy postępowania K. M. i I. M. wniesli o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 305¹ k.c., obciążenie nieruchomości służebnością przesyłu wiąże się przyznaniem przedsiębiorcy, który zamierza wybudować lub którego własność stanowią urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1 k.c. na tej nieruchomości, prawa, polegającego na korzystaniu z niej w oznaczonym zakresie, zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń. Są to uprawnienia, które polegają na wykonywaniu przez uczestnika w stosunku do nieruchomości określonych działań mających na celu utrzymanie we właściwym stanie technicznym urządzeń niezbędnych do wykonywania działalności gospodarczej polegającej na dostarczaniu odbiorcom energii. Uprawnieniu przedsiębiorcy do podejmowania określonych działań odpowiada obowiązek właściciela obciążonej nieruchomości ich znoszenia. Jest to związane również z ograniczeniami właściciela nieruchomości obciążonej co do sposobu korzystania z nieruchomości i takiego jej zagospodarowania, aby przedsiębiorca miał zagwarantowaną stałą możliwość dostępu do swoich urządzeń w celu usunięcia awarii, konserwacji, demontażu, wymiany itp. Z istoty służebności przesyłu nie wynikają jednak innego rodzaju ograniczenia właściciela nieruchomości obciążonej w jego uprawnieniach związanych ze sposobem wykonywania władztwa nad nią. Powierzchnia nieruchomości zajęta pod służebność powinna odpowiadać warunkom eksploatacji sieci przyjętym w przedsiębiorstwie będącym właścicielem urządzeń przesyłowych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd - aprobowany przez skład orzekający - że czynny charakter służebności przesyłu (obejmującej upoważnienie do określonych działań na nieruchomości obciążonej w celu utrzymania we właściwym stanie technicznym urządzeń przesyłowych), determinujący również jej przestrzenny zasięg, wskazuje na brak podstawy do objęcia służebnością przesyłu tego gruntu, w obszarze którego miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wprowadził ograniczenia w zabudowie, mimo

że ograniczenia te wiążą się z usytuowaniem urządzenia przesyłowego w tym pasie, czy też z wnioskiem przedsiębiorcy przesyłowego zgłoszonym na etapie projektowania planu (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 czerwca 2015 r., V CSK 468/14, nie publ.; z dnia 18 maja 2016 r., V CSK 531/15, OSNC – ZD 2018, nr A, poz. 14).

Podniesionemu w skardze kasacyjnej zarzutowi kwestionującemu trafność oceny dokonanej w tym zakresie przez Sąd Okręgowy nie można odmówić słuszności. Należy zgodzić się z zapatrywaniem skarżącej, iż nie jest uzasadnione uwzględnienie w wysokości wynagrodzenia należnego właścicielowi nieruchomości obciążonej uszczerbku, jakiego doznaje on w swoim majątku na skutek wprowadzonych przez miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego ograniczeń w zabudowie nieruchomości w oznaczonej odległości od znajdujących się na niej urządzeń przesyłowych.

Należy podkreślić, że wynagrodzenie należne na podstawie art. 305² § 2 k.c. powinno uwzględniać taki uszczerbek, który jest następstwem ustanowienia służebności. Źródło rekompensowanego uszczerbku powinno więc leżeć w zdarzeniu, jakim jest powstanie prawa powodującego ten uszczerbek (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2011 r., II CSK 681/10, niepubl.), a nie w innych zdarzeniach faktycznych lub prawnych, czy też w przepisach prawa. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego stanowi prawo miejscowe (art. 94 Konstytucji RP), jest więc prawem obowiązującym na danym obszarze. Ograniczenia korzystania z nieruchomości oraz będący tego następstwem uszczerbek w majątku właściciela nieruchomości obciążonej, chociażby pozostające w związku z usytuowaniem na nieruchomości infrastruktury przesyłowej, ale wynikające z przepisu prawa, nie mogą być rekompensowane przez przedsiębiorcę przesyłowego. Przedsiębiorca przesyłowy uzyskuje cywilne prawo podmiotowe i za jego uzyskanie ma uiścić wynagrodzenie kompensujące uszczerbki wynikłe z powstania tego prawa, a nie powstałe na skutek reglamentacji publicznoprawnej (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2015 r., III CZP 88/15, OSNC 2016, nr 12, poz. 144, oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 czerwca 2015 r., V CSK 468/14, nie publ.; z dnia 18 maja 2016 r., V CSK 531/15, OSNC - ZD 2018, nr A, poz. 14).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł,
jak w sentencji.

aj